

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОКРЕМИХ ПРОГРАМНИХ ПРОДУКТІВ У ПРАКТИКУ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються проблеми запровадження сучасних програмних продуктів у практику господарської діяльності малих підприємств. Акцент зроблено на програмні продукти у сфері стратегічного аналізу.

В статье рассмотрены проблемы внедрения современных программных продуктов в практику хозяйственной деятельности малых предприятий. Акцент сделан на программных продуктах в сфере стратегического анализа.

The article considers the problems of introduction of modern software products in the practice of economic activity of small enterprises. The focus is on software products in the field of strategic analysis.

Ключові слова: мале підприємство, стратегічний аналіз, програмні продукти стратегічного аналізу.

Сучасні економічні засади функціонування малих підприємств дедалі ускладнюються у зв'язку із посиленням конкуренції з боку великих вітчизняних підприємств, а особливо – експансії крупних міжнародних корпорацій з багаторічним успішним конкурентним досвідом. Це визначає необхідність відповідної реакції з боку малих підприємств до змін, необхідність прогнозувати та планувати свої дії, в основі яких має стати саме часова складова, абсолютна швидкість адаптації до динамічного середовища, адже єдиною перевагою малих підприємств над великими є їхній високий динамізм та адаптаційні можливості.

Тому вирішальним фактором пришвидшення прийняття стратегічних рішень є автоматизація, по можливості, всіх інформаційних процесів на підприємстві за рахунок впровадження сучасних програмних продуктів: як готових відкритих, так і готових комерційних продуктів. Крім того, можна здійснювати персональні замовлення на виготовлення адаптованих під конкретне підприємство відповідних програмних продуктів сторонніми розробниками.

Теоретичні та методологічні питання, присвячені проблемам розвитку підприємництва, знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох закордонних вчених-економістів: М.Вебера, В.Зомбарта, Д.Кейнса, П.Самуельсона, Й.Шумпетера та інших. Питання розвитку малого підприємництва розглянуті у працях Л.Балабанової, А.Бондаренко, А.Бутенка, К.Ващенко, З.Варналія, В.Воротіна, В.Гейця, З.Герасимчук, М.Долішнього, А.Даніленка, М.Козоріз, П. Кузьмішина, Р.Фатхутдінова, С.Якімова та інших.

Теоретичні засади стратегічного управління розроблено зарубіжними дослідниками І.Ансоффом, Г.Мінцбергом, М.Портером, А.Стрікландом, А.Томпсоном, А.Чандлером та ін. Особливої уваги заслуговують праці вітчизняних економістів, що досліджували стратегічне управління підприємствами, а саме: В.Апопій, О.Березін, І.Бланк, О.Кузьмін, А.Мазаракі, Б.Мізюк, Ф.Хміль, Л.Балабанова, В.Немцов, В.Оберемчук, С.Оборська, В.Перебийніс, І.Решетнікова, З.Шершньова та ін.

Серед провідних вчених, які зробили значний внесок у розвиток математичних методів та комп'ютеризованих засобів для розв'язання багатьох задач, зокрема

економічних, слід відзначити: В.М.Глушкова, Л.В.Канторовича, М.П.Бусленка, Р.Кіні, Х.Райфа.

Однак теоретико-методологічні питання застосування інформаційних програмних продуктів у практику стратегічного управління підприємствами досліджені поверхнево і часто обмежуються їх інтуїтивним використанням як дослідниками, так і практиками.

Метою дослідження є висвітлення проблем застосування сучасних програмних продуктів у стратегічному аналізі діяльності малих підприємств в Україні.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити основні програмні продукти для проведення економічного аналізу загалом, дослідити особливості їх використання вітчизняними малими підприємствами у сучасних реаліях та на основі даних аналізу обґрунтувати основні шляхи активізації їх подальшого використання.

Враховуючи різноманіття господарських процесів, множину параметрів, що характеризують стратегічний потенціал малих підприємств, різницю в діапазоні їх граничних оцінок та інші масиви статистичної та експертної інформації, доцільним є використання програмних засобів, які автоматизують процес визначення як стратегічного потенціалу, так і конкурентоспроможності та інших параметрів функціонування малих підприємств і знижують ймовірність помилкових оцінок.

Існуючі програмні продукти сторонніх спеціалізованих розробників дозволяють скоротити терміни проведення аналізу; замінити наближені або спрощені розрахунки точними обчисленнями; вирішити нові багатовимірні задачі аналізу, що практично неможливо здійснити власноруч і традиційними методами.

Для малих підприємств метою пропонованих заходів має стати підвищення якості оцінювання їх функціональних характеристик із використанням автоматизованих програмних засобів.

Для вибору конкретного програмного продукту для окремого малого підприємства потрібно:

- проаналізувати існуючі програмні продукти, що дозволяють провести стратегічний аналіз підприємства, визначити їхні переваги і недоліки;
- сформулювати принципи побудови програмного засобу, що дозволяють усунути недоліки проаналізованих програмних продуктів.

Зауважимо, що будемо виходити передусім з наукового характеру даних програмних розробок. Серед провідних вчених, які зробили значний внесок у розвиток математичних методів та комп'ютеризованих засобів для розв'язання багатьох задач, зокрема економічних, слід відзначити: В.М.Глушкова, Л.В.Канторовича, М.П.Бусленка, Р.Кіні, Х.Райфа [1-3].

Такий підхід щодо стратегічного аналізу орієнтований на використання комп'ютерного обладнання, відповідає вимогам системності, комплексності, оперативності, точності, прогресивності, динамічності та багатьом іншим параметрам.

Грамотне застосування програмних продуктів дозволяє підвищити продуктивність праці функціональних працівників (аналітиків, економістів, бухгалтерів та інших фахівців) шляхом децентралізації процесу автоматизованої

обробки господарської інформації, поєднання безпосередньо на робочому місці їхніх професійних знань із перевагами комп'ютерного опрацювання інформації.

Для малих підприємств важливим є те, що програмні засоби дають можливість проводити стратегічний аналіз господарсько-економічної діяльності підприємства в динаміці за низку періодів, а також дають змогу співробітникам-аналітикам і керівникам підприємства самостійно, без допомоги програмістів вирішувати такі завдання:

- оперативно одержувати потрібну інформацію зі сховищ даних;
- аналізувати отримані дані в різних розрізах і з необхідним рівнем деталізації;
- виводити результати цього аналізу у вигляді, зручному для сприйняття і прийняття рішень.

В основу роботи таких програм покладено приведення бухгалтерської звітності за низку періодів до єдиного порівнянного виду, що відповідає вимогам стандартів фінансової звітності. За наданими даними здійснюється розрахунок фінансових коефіцієнтів, проводиться оцінка банкрутства, оцінюється вартість чистих активів і структура балансу, проводиться аналіз беззбитковості.

На сьогодні існує кілька програмних продуктів, що дозволяють проводити фінансовий аналіз підприємства, зокрема:

1. «ІНЕК-Аналітик» – найстарша програма фінансового аналізу, що дозволяє проводити фінансовий аналіз на основі розрахованих аналітичних таблиць і графіків. Система формує коротке резюме про фінансовий стан підприємства, що містить текст і графіки.

2. Project Expert – аналітична система для діагностики, оцінки і прогнозування діяльності підприємства. Система дає можливість провести переоцінку різноманітних параметрів роботи підприємства та перевести дані в більш стійку валюту.

3. «Альт-Фінанси» – програмний продукт, що дозволяє здійснювати комплексне оцінювання діяльності підприємства, виявляти основні тенденції його розвитку. Програма «Альт-Фінанси» використовує основні методи проведення аналізу: горизонтальний, вертикальний, порівняльний та факторний.

4. Модуль «Фінансовий аналіз» системи «Галактика» – програма оцінки фінансового стану підприємства і перспектив його подальшого розвитку з орієнтацією на підприємства всіх форм власності.

5. Система «БЕСТ-Офіс» – програмний продукт, призначений як для оперативного аналізу власної фінансово-господарської діяльності, так і для проведення незалежної зовнішньої експертизи й аналізу економічного стану підприємства з метою розробки стратегії його розвитку. Результати аналізу подаються як у вигляді аналітичних таблиць, так і у вигляді графіків [1].

6. Onvision – програмний комплекс, призначений для оперативного аналізу даних, одержуваних з облікових систем.

7. Financial Analysis – програма для проведення вертикального і горизонтального фінансового аналізу; аналізу економічного потенціалу на основі оцінки майнового стану; оцінки результативності фінансово-господарської діяльності.

8. Oracle – складний програмний комплекс для системного управління великими підприємствами та об'єднаннями, який включає в себе повне комп'ютерне управління діяльністю підприємства від ведення первинної документації, обліку роздрібних продажів, оцінки і управління якістю і аж до автоматизованого складання стратегічних планів розвитку на перспективу.

9. SAP – аналогічна система до Oracle, але трохи простіша і може бути адаптована до української специфіки, законодавства тощо.

10. NS 2000 – багатофункціональний модульний комплекс, який здатний працювати з великими базами даних та в своїй структурі з-поміж іншого має модуль управління фінансами.

Запропоновані дані програмні засоби умовно можна поділити на три групи:

1) програмні засоби для великих підприємств (Onvision, Financial Analysis, Oracle, SAP, NS 2000);

2) програмні засоби неадаптовані для українських підприємств (Onvision, Financial Analysis, NS 2000, «ІНЕК-Аналітик», «БЕСТ-Офіс», «Альт-Фінанси», «Галактика» (Фінансовий аналіз));

3) програмні засоби, адаптовані для українських підприємств (Oracle, SAP, Audit-Expert).

Виходячи зі специфіки роботи та характеристик малих підприємств із запропонованого переліку для автоматизованого стратегічного аналізу їх господарської діяльності, може бути використана лише одна програма і лише частково – Project Expert, зокрема її версія Audit-Expert.

Програмний комплекс Audit Expert – це набір професійних інструментів для аналізу фінансового стану і результатів діяльності підприємства, що обробляє стандартні фінансові звіти підприємств (рис. 1, 2).

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ

Audit Expert Demo - Прогноз (нетто-дано фінансовою аналізом)							
Фінансовий (Значення, тис. руб.)							
	1998 год.	1999 год.	2000 год.	2001 год.	2002 год.	2003 год.	2004 год.
Текучий актив:	67 300,00	63 410,00	69 194,00	63 032,00	69 952,00	64 190,00	103 664,00
Дивиденди втрачені	680,00	1 424,00	1 916,00	2 296,00	2 490,00	1 571,00	1 727,10
Кредиторська заборгованість:	11 576,00	8 000,00	8 000,00	10 400,00	7 310,00	7 310,00	9 028,46
Середньозважена заборгованість:	8 951,00	8 993,00	8 491,00	10 141,20	10 996,30	17 224,00	22 684,91
Контракти в обороті:	4 789,00	5 193,00	5 866,00	7 039,20	6 525,00	15 251,00	20 345,75
Невизначена дебіторська заборгованість:							
Прочий дебіторський зобов'язання:	4 162,00	3 800,00	2 595,00	3 102,00	3 300,50	1 973,00	2 339,16
Договорна дебіторська заборгованість:	1 044,00					5 236,00	5 591,00
Товарно-матеріальні запаси:	44 170,00	52 903,00	50 627,00	60 932,40	46 675,10	52 961,00	65 673,72
Сир'я, напівфабрикати та комплектуючі:	6 552,00	7 939,00	5 987,00	7 184,40	7 763,10	4 123,00	5 502,70
Незавершене виробництво:	30 245,00	39 699,00	40 967,00	49 680,00	52 737,10	27 471,00	36 128,02
Готовая продукция:	7 382,00	5 266,00	4 273,00	5 127,00	5 954,30	4 460,00	5 322,61
Прочие запасы:						16 807,00	18 722,52
Расходы будущих периодов:	25,00						
Прочие текущие активы:	297,00						
Долгосрочные активы:	257 427,00	268 807,00	264 281,00	317 137,20	343 905,30	301 502,00	419 757,69
Земля, здания и оборудование:	240 554,00	225 665,00	221 165,00	265 268,00	289 514,50	233 478,00	319 154,12
Нематериальные активы:						14 990,00	18 743,79
Долгосрочные инвестиции:	2 524,00	2 526,00	2 500,00	3 000,00	2 250,00	5 980,00	8 479,53
Неиспользованные инвестиции:	14 249,00	40 615,00	40 616,00	49 739,20	52 800,00	37 650,00	60 192,30
Прочие долгосрочные активы:						9 876,00	11 392,33
САМАЯРАЙ АКТИВ:	334 759,00	332 217,00	333 475,00	400 170,00	433 975,00	385 742,00	521 461,96
Текучий пассив:	112 171,00	85 202,00	60 423,00	72 507,60	78 548,90	108 509,00	157 918,35
Кредиторская задолженность:	2 800,00						
Кредиторская заборгованість:	107 622,00	69 602,00	59 654,00	71 556,00	77 963,20	109 103,00	157 465,76
Средствладельців та акції:	23 500,00	37 791,00	32 226,00	39 070,40	42 192,50	59 419,00	61 031,23
Налогов і штрафів:	60 720,00	29 596,00	24 216,00	29 659,20	32 130,00	46 468,00	61 397,71
Невизначена кредиторська заборгованість:							
Долгосрочные обязательства:	275,00	102,00	1 102,00	1 322,40	1 432,00		
Дивиденды к выплате:							20 091,02
Прочие кредиторские заборгованість:	2 319,00	1 267,00	621,00	745,20	807,30	6 279,00	7 008,61
Долгосрочные обязательства:	266,00	41,00					
Резервы предстоящих расходов и платежей:	228,00	409,00	390,00	420,00	455,00	134,00	160,67
Прочие текущие обязательства:	1 056,00	15 847,00	409,00	400,00	531,70	212,00	262,91
Долгосрочные обязательства:	2 223,00	2 223,00	2 223,00	2 667,60	2 889,30	14 517,00	19 375,17
Долгосрочные запасы:	2 223,00	2 223,00	2 223,00	2 667,60	2 889,30	14 517,00	19 375,17
Прочие долгосрочные обязательства:							
Собственный капитал:	210 336,00	244 792,00	270 039,00				
Акционерский капитал:	191 600,00	179 600,00	179 600,00				
Резервы и излишки:	1,00						
Дивидендный капитал:	120 520,00	141 117,00	62 900,00				
Неиспользованный прибыль:	101 791,00	103 940,00	8 800,00				
Прочий собственный капитал:	27 645,00						
САМАЯРАЙ ПАССИВ:	334 759,00	332 217,00	333 475,00				
Бюджет на конец периода:	\$ US = 1,0000						
Сумма периодов:							
Результаты готовы:							

Рис. 1. Загальні аналітичні можливості програми Audit Expert

Використовуючи її, можна перетворити дані української бухгалтерської звітності підприємства за різні роки в аналітичні таблиці, що відповідають вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. На їх основі система розрахує понад 20 фінансових показників, що характеризують діяльність підприємства з різних сторін, покаже їх зміну в динаміці й порівняно з нормативними значеннями.

Для урахування інфляційних процесів, при перетворенні звітності проводиться перерахування її показників у стабільну валюту.

Володіючи широкими можливостями, система дозволяє розробити свої сценарії перетворення звітності і розрахунку фінансових показників, зробити попередню переоцінку балансу за даними детального опису активів і пасивів підприємства.

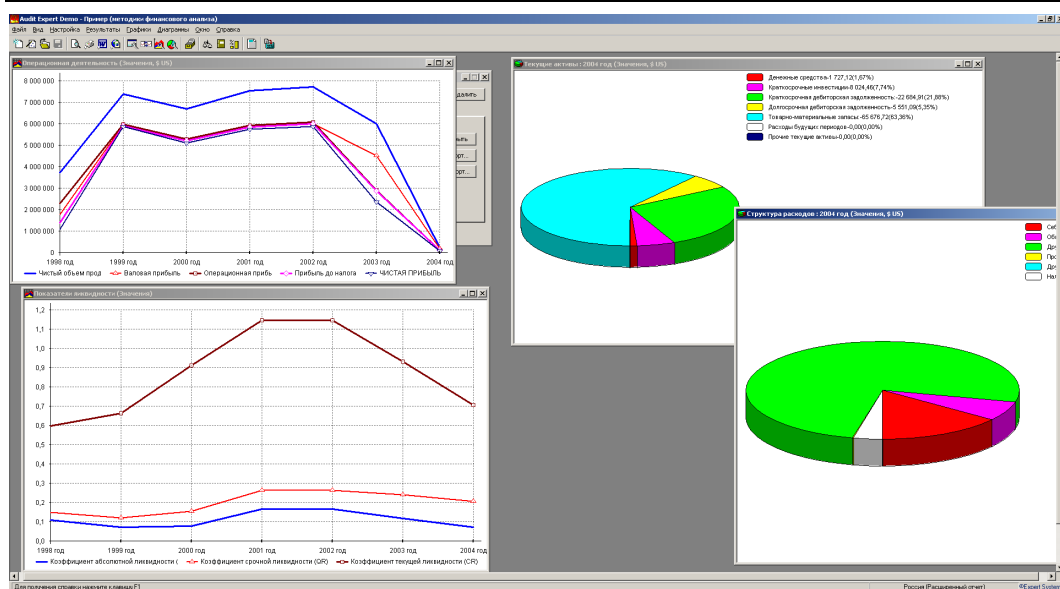

Рис. 2. Характеристика графічних можливостей програми Audit Expert

Можливості з консолідації звітності декількох підприємств, їх ранжирування і можливість прогнозу роблять систему незамінною для порівняльної оцінки підприємств і створення систем фінансового моніторингу.

Залежно від цілей і потреб можна вибрати із сімейства Audit Expert програмний продукт із необхідним набором функціональних властивостей і в міру розвитку обсягів діяльності підприємства нарощувати міць використовуваних фінансових інструментів.

Audit Expert Lite (AE Lite) дозволить швидко і докладно провести аналіз фінансового стану підприємства, переоцінити і деталізувати перед аналізом кожен статтю балансу, використовувати різні методики аналізу.

Крім того, AE Lite дає можливість:

- переоцінити кожен статтю активу і пасиву балансу шляхом їх детального опису і введення коефіцієнтів переоцінки;
- ввести нормативні значення і діапазони їх допустимої зміни для кожного з фінансових показників, що розраховуються;
- з бібліотеки шаблонів підключити і використовувати безліч різних методик аналізу вихідних даних, виходячи з потреб власника (директора) підприємства;
- використовуючи майстер опису інтерфейсу, експортувати й імпортувати дані у форматі txt, dbf, для сумісності з електронними таблицями, базами даних і необхідними іншими обліковими системами;
- дані, отримані в AE Lite, експортувати в Project Expert як «стартовий баланс» підприємства при розробці планів розвитку бізнесу;
- отримані результати (таблиці і графіки) роздрукувати.

Audit Expert Standard (AE Standard) дозволить ретельно, детально і поглиблено провести фінансовий аналіз діяльності підприємства, розробити і використовувати

власні методики аналізу (розрахунок власних коефіцієнтів) на основі вихідних даних, у тому числі самостійно сформованих, а також підготувати докладний і розгорнутий аналітичний звіт.

AE Lite, AE Standard дає можливість:

- відкоригувати при необхідності або розробити новий сценарій переведення вихідних даних в аналітичні таблиці;
- відкоригувати при необхідності або розробити нові методики аналізу (розрахунку фінансових показників);
- сформувати власну таблицю вихідних даних і використовувати їх для розрахунку власних різних показників у підсумкових таблицях;
- виконувати прогноз даних аналітичних таблиць на кілька періодів уперед (прогнозні дані приєднуються до основного набору звітів і можуть бути використані при аналізі підприємства нарівні з реальними даними, при цьому можна використовувати власні методики прогнозування);
- одержати результати у форматі MS Word і HTML.

Audit Expert Professional (AE Prof) дозволить створити високоефективну систему фінансового моніторингу підприємства на основі консолідації звітності декількох підприємств і їх ранжирування за різними критеріями, обробляти і змінювати дані AE Prof з інших програм, динамічно передавати дані з AE Prof в інші програми.

Можливості AE Prof значно розширені в порівнянні з AE Standard, що додатково дозволяє:

1. Працювати з групою підприємств, забезпечуючи консолідацію їхньої фінансової звітності.
2. Сформувати критерії ранжирування групи підприємств і розрахувати підсумковий рейтинг, виділяючи найбільш перспективні підприємства з великого обсягу даних.
3. Автоматично одержати висновок про фінансовий стан підприємства. При необхідності формувати власні процедури формування оцінок фінансового стану.
4. Провести додатковий аналіз даних в інших програмах, установлених на комп'ютер.

Програма досить цікава і актуальна для малих підприємств, однак вона має суттєвий, на наш погляд, недолік – ціну, яка починається з 10 тис. грн.

Причому, якщо врахувати вартість інших розглянутих вище програмних продуктів, то вона коливається в межах 1-5 тис. дол. США, а якщо також припустити, що на момент запровадження пропонованих для вітчизняних малих підприємств пропозицій на ринку з'являться адаптовані під вітчизняне законодавство і звітність програми з розглянутих, то їх ціна навряд чи стане від цього меншою.

Тому, на наш погляд, для малих підприємств буде фінансово обтяжливо виділити із бюджету 10 тис. грн. для купівлі означеного програмного продукту.

Огляд порівняльних характеристик, найбільш поширених на ринку систем автоматизації стратегічного аналізу, показав, що оперативність отримуваних у процесі аналізу даних для поточного і стратегічного управління і можливість керівництва вітчизняних малих підприємств своєчасно реагувати на погіршення

власного стратегічного потенціалу загалом, або фінансового стану підприємства зокрема знаходяться в прямій залежності від наявності сучасних інформаційних технологій для проведення аналізу на підприємстві.

Найбільш ефективною організаційною формою проведення економічного аналізу за умов комп'ютеризації є створення автоматизованих робочих місць аналітиків.

Але наведені вище програми не позбавлені багатьох недоліків. Як правило, це висока ціна, недостатня кількість інструментів і вбудованих методик для проведення аналізу.

Крім того, жодна із розглянутих програм не враховує специфіку галузі функціонування конкретного малого підприємства, умов його господарювання, вагомість фінансових параметрів, що знижує якість оцінки.

Для усунення зазначених вище недоліків система автоматизації стратегічного аналізу малих підприємств повинна відповідати таким вимогам:

- забезпечувати оперативне введення вхідних даних із форм звітності в режимі реального часу;
- вилучати непотрібні дані та коригувати їх;
- обчислювати оцінювальні параметри господарського потенціалу підприємства;
- надавати можливість вибору галузі залежно від сфери діяльності підприємства;
- здійснювати розрахунок оцінки стратегічного потенціалу на базі відповідних алгоритмів та математичних апаратів;
- приймати рішення щодо стратегічного потенціалу шляхом пошуку максимального значення оцінки на множині вихідних параметрів;
- надавати довідкову інформацію про користування програмним продуктом;
- здійснювати роботу в локальній мережі.

Таким чином, погоджуючись із [4] пропонуємо таку узагальнену схему взаємодії програмних модулів системи для малих підприємств, що зображена на рис. 3.

Практично кожне мале підприємство може використовувати у своєму офісі (а, за його відсутності, і вдома у підприємця чи прямо на його робочому місці) мережеве обладнання, за допомогою якого воно здійснює свої господарські операції. Використовуючи локальну мережу, підприємець чи його працівники різних відділів можуть оперативно отримувати необхідну інформацію.

Крім того, варто зазначити, що комп'ютеризація підприємницької діяльності забезпечує високий рівень конфіденційності інформації, значно збільшує потенціал.

У результаті дослідження розвитку малих підприємств в Україні нами був проаналізований сучасний стан і можливі варіанти та типові шляхи їх розвитку у сфері застосування сучасних програмних продуктів для стратегічного аналізу господарської діяльності малих підприємств.

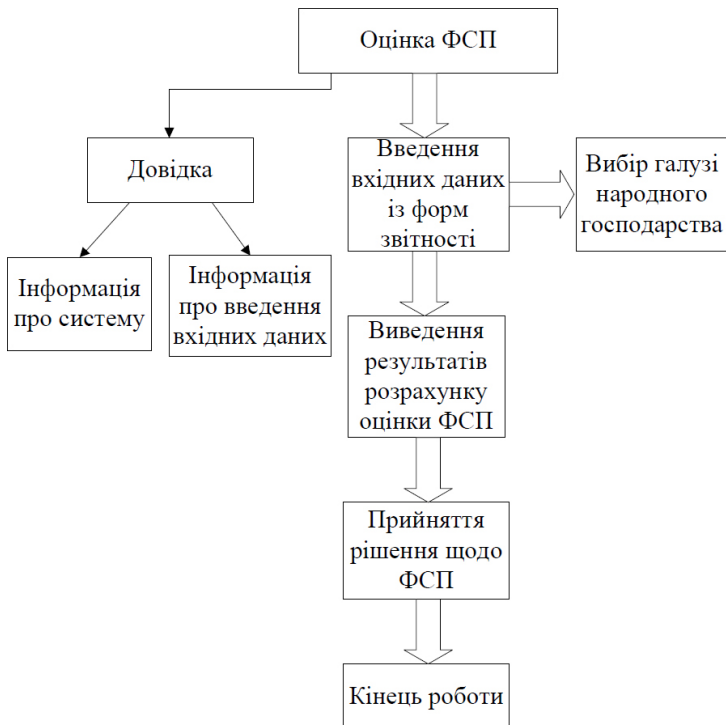

Рис. 3. Схема взаємодії програмних модулів системи автоматизованої на прикладі оцінки фінансового стану для малого підприємства

Застосування комп'ютерних технологій підвищує ефективність аналітичної роботи відповідних працівників малих підприємств. Програмні продукти типу Audit Expert дозволяють спростити рутинні операції для прийняття рішень щодо стратегічного оцінювання підприємства, а також автоматизувати процес прийняття рішень. Запропоновані принципи побудови програмних засобів дозволяють отримати програмні продукти для стратегічного аналізу більш високої точності, якості та швидкості, які будуть простими в користуванні, не потребуватимуть спеціальних знань у галузі програмування та комп'ютерної техніки від користувача, а також не вимагатимуть глибоких знань специфіки фінансової роботи від системного програміста.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. Аналіз програмних продуктів, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства / Оксана Бондаренко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Т.15. – Донецьк: Східний видавничий дім, Український культурологічний центр, 2006. – С. 107–115;
2. Гушко С.В. Управлінські інформаційні системи [Текст]: Навчальний посібник / С.В.Гушко, А.В.Шайкан. – Л.: Магнолія плюс, 2006. – 320с.;
3. Исмагилова Л.А. Использование ситуационного подхода в управлении финансами компании / Л.А.Исмагилова, Л.В.Ситникова, С.В.Алексеев // Финансовый менеджмент. – 2006. – № 3. – С.3-16;
4. Рузакова О.В. Принципи побудови програмних засобів для оцінки фінансового стану підприємства / О.В.Рузакова // Економіка та управління АПК: Збірник наукових праць. – Біла Церква, 2010. – Вип. 4 (81), С.89-92.